

БОШКО ОБРАДОВИЋ
БЕОГРАД НА ВОДИ ЈЕ НАЈВЕЋА
ПЕРИОНИЦА ПАРА НА БАЛКАНУ

ТЕЛЕКОМ НА ЦРНОМ ТРЖИШТУ
ПОКЛАЊАМ АКЦИЈЕ,
ЦЕНА ПО ДОГОВОРУ

83 ГОДИНЕ
ТРАДИЦИЈЕ

НИН

СРБИЈА НА ОТПАДУ
**УБИСТВО С
ПРЕДУМИШЉАЈЕМ**

03502 >

9 770027 668002

Austria 4,00 EUR
France 3,50 EUR
Belgium 4,00 EUR
Crna Gora 2,50 EUR

Denmark 39,00 DKK
G. Britain 2,20 GBP
BiH 4 KM
Greece 3,00 EUR

Netherlands 4,00 EUR
Hrvatska 30,00 KN
Makedonija 200,00 DEN
Germany 4,00 EUR

Norway 45,00 NOK
Slovenija 4,00 EUR
Switzerland 6,00 CHF
Sweden 60,00 SEK

www.nin.co.rs
facebook.com/ninonline
twitter.com/NedeljnikNIN

Дивље депоније: На сметлишта се баци око двадесет одсто генерисаног комуналног отпада, а пријављено их је преко две хиљаде

ОЛИВЕР БУНИЋ

СРБИЈА НА ОТПАДУ

Убиство с предумишљајем

Сумњива бурад из Вукићевице и Новог Сада, која су имала уобичајена два дана медијске славе, тек су огризак јабуке са колосалне депоније „Србија“ у којој се индустријски, медицински, фармацеутски, нуклеарни и експлозивни отпад или отпад животињског порекла разбацују нехајно као предизборна обећања

Српски политичари, њихове идеје и пројекти редовно каријере завршавају на сметлишту, па би човек очекивао да се – док му неко још верује – Србин у политици труди да макар локалну депонију, своје коначно одредиште, учини спокојнијим местом. Авај, о земљишту се не може бринути боље но што се брине о земљи, да и не помињемо да градња кула и мостова звучи кудикамо атрактивније од бављења ђубретом, и онда је исход јасан – саговорници НИН-а сагласни су да су сумњива бурад из Вукићевице и Новог Сада, која су имала уобичајена два дана медијске славе, тек огризак јабуке са колосалне депоније „Србија“.

За почетак ће добро доћи разградњичење. Сваки отпад је опасан када га разбацујемо нехajaно ко предизборна обећања, али ђубре се технички дели на „опасно“ и „неопасно“.

„Опасан отпад није само индустријски, који се у медијима најчешће помиње, него и медицински и фармацеутски, нуклеарни и експлозивни, затим отпад животињског порекла, отпад који садржи перзиентне загађујуће материје, а постоји и део кућног отпада који се не сме третирати као неопасан. Србија произведе око 80.000 тона разних врста опасног отпада сваке године“, објашњава доктор биотехничких наука и потпредседник Зелене странке Ратко Бајчетић.

Количина помало осцилира из године у годину, зависно од тога шта смо од фабрика угасили и (поново) упалили, а тих осамдесет хиљада годишњих српских тона можда није страшно ако се посматра из перспективе четиристо милиона светских. Циник би рекао – ето и неког добра од разарања сопствене индустрије. Невоља је у томе што је количина отпада мање битна од тога шта са њим радимо, а ево шта чинимо, према Бајчетићевим речима.

„Скоро је заборављен случај нелегалног складиштења у Белој Цркви или аларм еколошког удружења у Свилајнцу због депоновања азбеста на локалној депонији. Пре неколико недеља у атару Апатина, у заштићеном природном добру 'Горње Подунавље', откривена је јама за одлагање уља и мазива, можда и других материја. Слична јама откривена је и код Бање Јунаковић, такође близу Апатина, што имплицира да то нису изоловани случајеви, него уобичајен образац понашања. Свакако треба поменути

Мајданпек и Бор, као и водне токове и канале у које се отпадне воде испуштају без икаквог третмана, попут Великог бачког канала код Врбаса, Александровачког канала код Зрењанина, Криваје, Борске реке, итд.“

Циник кога смо пomenули не би био у праву јер посебан проблем имамо са такозваним историјским отпадом, заоставштином индустрије у разним фазама смрти, која нема пару ни да се очисти.

„Од деведесет седам предузећа, колико је анализирано, у седамдесет је затечен опасан отпад, пише у Извештају о опасном отпаду у фирмама у реструктуирању и стечају, који је 2014. направила Републичка инспекција за заштиту животне средине. Фабрику можете отерати у стечај, можете је и угасити, али отпад и даље постоји, а онај ко је у стечају, не може, наравно, да поштује обавезу заштите животне средине. Онда и то збрињавање иде на терет државе или, у најбољем случају, можете да се договорите да онај ко приватизује (делом) реши проблем историјског отпада“, каже Игор Јездимировић, председник удружења „Инжењери заштите животне средине“.

Вероватно нема потребе да се подсећамо на шта у Србији личе приватизациони договори, па нам остаје да побројимо где ће да гори.

„Црне тачке су Висковац из Лознице, Петар Драпшин у Младеновцу, Минел у Рипњу и Младеновцу, панчевачка Утва, индустријска зона Шапца. У Шапцу је током поплава 2014. опасан отпад могао и да се излије...“, сипа из рукава Јездимировић. Што се тиче изливаша, узгред, НИН је 2014. писао о томе како су током мајских поплава у баричкој Првој

искри малобројни преостали радници у очајању булдожером пробили сва врата складишта у којем је била тридесет једна тона опасног отпада како би нанели по метар земље, рачунајући да ће и те ад хок барикаде бити озбиљнија препрека поплави од трошних врата која је појео хлороводоник. Мало каприц воде, мало више пожртвовање радника, и та је катастрофа спречена. Нека друга неће бити. Када већ помињемо оно о чemu је НИН већ писао – овај пут 2015 – Ратко Бајчетић скреће пажњу и на рудник Габровница, унутар природног парка Стара планина.

„У неколико зграда са разваљеним вратима и прозорима, или чак без њих, налазе се метална и пластична, углавном отворена или разваљена бурад. Њихов садржај несметано доспева до оближње реке.“ То је било укратко о отпаду живе и мртве индустрије. Медицински отпад? Па наравно.

„Изузетно негативних случајева са медицинским отпадом било је много, а познато је неусловно складиштење, па чак и разбаџивање у Новом Саду, Лесковцу, Земуну, Крушевцу...“, додаје Бајчетић. У складу са епохом, не пропуштамо да се затрјemo ни електронским отпадом, па саговорници подсећају да Србија нема начина да се безбедно реши фрижидера са фреоном, катодних цеви телевизора, оловног стакла за рендген-апарате и сличног. Нећемо ваљда да пропустимо нешто експлозивно, пита се читалац? Разуме се да нећемо, мада смо и о томе већ писали (2013).

„У кориту Дунава, непосредно низводно од Хидроелектране Ђердан 1 лежи потопљена немачка речна флота са бројним неексплодираним минама и другим експлозивним материјалом“, подсећа Бајчетић.

Поврх свега поменутог, Бајчетић подсећа и на то да „скоро свака пруга у Србији може да посведочи о цурању из цистерни које транспортују опасан отпад“, да је пре неколико година пукла цев нафтовода у атару Србобрана, да термоелектране не загађују само ваздух, „јер ветар наноси велике количине пепела на земљиште“, да садржај депоније хемијске индустрије у Прахову „ветар несметано разноси по околини“, да амбалажни отпад пољопривредних хемикалија најчешће завршава у водним токовима или каналској мрежи... А о пауковој мрежи

**Довитљиви Срби увек
се досете да има нека
Трифуна њива, коју
Трифун не обрађује већ
два'ес' година, ако је
упште жив, па шта
ће му сметати неколико
бурића толуендинамина
или чега већ**

Контрола: Инспекције су или недовољно бројне или недовољно стручне, немају ни капацитет ни овлашћења

ВЕСНА ЛАЛИЋ

која све ово омогућује, говори Дејан Убавин, ванредни професор Факултета техничких наука Универзитета у Новом Саду, директор факултетског Департмана за инжењерство заштите животне средине.

„У већем делу Србије влада безакоње; радите шта вам одговара, а не шта се тражи. Имамо стотине предузећа са дозволама за управљање одређеним опасним отпадом, али и десетине локација на којима је тај отпад незаконито одложен. Највећи део ове приче и даље је у сивој зони.“ Сиво или црној, јер у случајевима попут недавног новосадског није дољно да само једна карика у ланцу од производње до складиштења опасног отпада буде злонамерна. Као што каже Дејан Убавин, чак и превоз било које врсте опасног отпада строго је забрањен некоме ко нема дозволу да превози баш ту врсту опасности.

„Кршења регулативе имамо ве- роватно у целом циклусу. Најпре би генератор морао да има документ у коме су тачни подаци о врсти и количини опасног отпада који је произвео. Тек на основу тих података може да ангажује некога ко ће отпад да сакупи и превезе. Потом следи третман, а да третирате смете само оно за шта сте добили дозволу; тешке ме-

тале, рецимо. Напослетку иде скла- дишење, за шта дозволу добијате на основу капацитета, а у Новом Саду је ускладиштење двадесет или тридесет пута више него што се смело.“ Све је ово, наравно, ем скупо, ем компликовано, али се знаменито довитљиви Срби увек досете да постоји неки Мићин мали који за хиљадарку уме безбедно да превезе и интерконтиненталну балистичку ракету, и да увек има нека Трифунова њива, коју Трифун не обрађује већ два 'ес' година, ако је уопште жив, па шта ће му сметати неколико бурића толуендинамина или чега већ, и да увек у близини има нека река, а она је и онако загађена.

**Једно радно место
на спаљивању је
тридесет радних места
у рециклажи. Тражимо
нова радна места, а онда
бирамо технологије са
малим бројем запослених
уместо оних које
запосленост поспешују**

„Многа предузећа не достављају Агенцији за заштиту животне средине никакве податке. Највећи број их доставља, али је питање да ли су веродостојни, пре свега кад се прича о количинама. Процене су нагађање“, примећује Убавин. Гледе тих података, Игор Јездимировић скицира како држава третира фирмe које их не доставља.

„Агенција за заштиту животне средине је 2014. поднела преко шест хиљада захтева за покретање прекршајних поступака. Судска пракса је била крајње различита – казне су биле од милион до петсто динара.“ За казне од петсто динара, сагласан је Јездимировић, и читаоцу би се исплатило да цео живот баца ѡубре кроз прозор солитера, да и не помињемо ослобађајуће пресуде и случајеве у којима је агенција проглашена ненадлежном. Онда се 2016. ангажовала Управа криминалистичке полиције. „Почела је да због привредног криминала процесуира оне чија би накнада за загађење била већа од 480.000 динара. Недостављање таквог извештаја Кривични законик сматра утјајом пореза.“ Да се тровање животне средине не гони зато што је опасно, већ зато што је загађивач утјајио порез, то је ваљда опет она довитљивост, али није само

то. Сви су саговорници НИН-а сагласни да је инспекцијски надзор генерално јадан. Инспекције су, поготово у мањим општина-ма, или недовољно бројне или недовољно стручне, каже Убавин. Немају ни капацитет ни овлашћења, потврђује Бајчетић.

„Локалне самоуправе немају кадар. Мењају се људи, можда и партијски, и честе промене не дозвољавају да имате људе компетентне за управљање системом“, закључује Јездимировић.

Есад, кад смо код локалних самоуправа, читалац је вероватно већ заборавио да све време говоримо само о „опасном“ отпаду. Како стојимо са оним „неопасним“? Њега годишње произведемо око девет милиона тona, и за почетак имамо десетак регионалних депонија које су у реду, барем за потребе овог тек-стата. Шта имамо у наставку?

„На територији локалних самоуправа пријављена су 123 сметлишта. Она су одавно предвиђена за затварање јер не задовољавају ни минимум техничких стандарда. Притом трећина јединица локалне самоуправе не доставља податке. На таквим сметлиштима капацитети су одавно попуњени; ево новосадско се прелива ка аутопуту. Контролисано одвођење депонијског гаса не постоји скоро никде, већ турнемо цев и емитујемо метан и климатске промене. Нормалне државе од тога праве енергију, а ми имамо пожаре и експлозије. У Новом Саду је горело на дан Егзита; тако смо дочекали туристе. Око седамдесет одсто сметлишта није предвиђено. Немају, дакле, план, немају стандарде, немају процену утицаја на животну средину, немају дозволу. Угрожавају и земљиште и воду, садрже и органске материје и тешки метал“, објашњава Игор Јездимировић. Приметићете да ово нису дивље депоније. Оне су посебна категорија. „На њих се баци око двадесет одсто генерисаног комуналног отпада, а пријављено их је преко две хиљаде. И опет трећина општина није доставила податке, према Извештају о управљању отпадом од 2011. до 2016.“, додаје Јездимировић. Претећим скраћеницама хемијских једињења треба додати још једну – ЕУ. Она, каже Јездимировић, налаже да се отпад третира у земљи у којој је

Црне тачке: Вискоза из Лознице, Петар Драпшин у Младеновцу, Минел у Рипњу и Младеновцу, панчевачка Утва, индустријска зона Шапца...

ра да прави фабрику за прераду опасног отпада усред њива. Не верујем да ће ико да једе органске производе одатле“, примећује Јездимировић. Уз то, уклањањем и третманом опасног отпада прича се не закључује, јер локација мора да буде деконтаминирана, а амбалажа и материјал којим је рађено сматрају се новим опасним отпадом. Зато се и каже да опасан отпад сам себе генерише. Када је пак реч о комуналном отпаду, спаљивање, за које се определио Београд није решење које одушевљава Јездимировића.

„Једно радно место на спаљивању је тридесет радних места у рециклажи. Тражимо нова радна места, а онда бирамо технологију са малим бројем запослених уместо оних које запосленост поспешују.“

Јездимировић подсећа зашто се земљиште зове неповратним ресурсом.

„Када једном направите сметлиште, ту више нема њиве, скинули сте најквалитетнији слој земље. Зато поготово у Војводини ништа слично не би смело да се дешава.“ Бројност војвођанских примера са почетка текста доволно говори о томе шта се већ десило, а када је реч о здравственим последицама, вероватно никога неће зачудити чињеница да су непознате. Убавин каже само да нико не може да каже колика је опасност, али да је ризик сувише велики да бисмо се тиме играли, и да се мора поћи од претпоставке да је „страшно“. „Када бисте могли да поредите појаву одређене врсте канцера или других оболења, можда бисте закључили да је то повезано са загађењем, али то се не прати“, закључује Јездимировић.

„Прво је предлаган Нови Сад, због загађења око рафинерије након бомбардовања. Потом Шабац, због Зорке. Па нека удаљенија локација. И увек је исти сценарио – људи се противе, говоре о еколошким бомбама, а то постоји у свакој развијеној земљи.“

Нема сумње да је тако, али са друге стране – да ли се може замерити житељу Србије који се боји да ће држава све то смандрљати? „Ако смо польопривредна земља, не може да се деси да у Старој Пазови локална самоуправа плани-

МАРКО ЛОВРИЋ